

Padziļināta izpēte par biedrību un nodibinājumu sektoru

Starpziņojums

Prezentācijas struktūra:

Informācija par pētījumu

Starptautisko pieeju salīdzinošā analīze

Datu apjoma sākotnējā diagnostika

Mērķis un analītiskais ietvars

Mērķis

Pētījumam definētais mērķis ir izveidot padziļinātu, datus balstītu priekšstatu par Latvijas biedrību un nodibinājumu sektoru, tā struktūru, darbības jomām, finanšu profiliem un caurskatāmības līmeni pēc 2024. gada Biedrību un nodibinājumu likuma grozījumiem.

Analīze četrās dimensijās

- Juridiskais profils — biedrība vai nodibinājums, SLO statuss, pārvaldības rādītāji
- Finanšu profils — ieņēmumu struktūra, saimnieciskās darbības īpatsvars
- Funkcionālais profils — darbības joma un faktiskās darbības apraksts pēc gada pārskata un statūtu informācijas
- Sabiedriskā labuma organizācija — biedru interešu vs. plašākas sabiedrības labuma nošķiršana

Datu avoti un gada pārskatu pieejamība

- Galvenais avots: Lursoft — Uzņēmumu reģistra un VID datubāzu apvienotie dati
- Laika tvērums 2022–2025: salīdzinājums pirms un pēc reformas
- Strukturēti dati (JSON): reģistrācija, juridiskais statuss, NACE kodi, darbības jomas, finanses
- Nestrukturēti dati: gada pārskatu un statūtu PDF teksti
- Pētījuma prasība bija 2024.g. dati, iekļāvām 2025.g. datus pieejamajā apjomā uz 2026.g. maija beigām

Gada pārskatu pieejamība (Lursoft, uz 18.04.2026.)

Gads	Gada pārskati	JSON formātā pieejami	Reģistrētas B&N gada beigās
2022	20 005	19 796	26 053
2023	19 206	19 028	26 827
2024	19 387	19 275	27 546
2025*	16 585	16 585	27 884

**2025. gada dati nepilnīgi — ne visiem subjektiem pārskati pieejami uz 2026.g. maija beigām*

Piecas valstis — pieci pārvaldības modeļi

Analīze strukturēta četros virzienos: sabiedriskā labuma statuss · saimnieciskās darbības regulējums · valsts atbalsta mehānismi · valsts uzraudzība.

- Igaunija — minimālistisks divu formu modelis, pilnībā digitāla e-pārvalde, EMTAK dinamiska validācija (detalizētākā izpēte)
- Lietuva — “NVO atzīme” reģistrā + atbalsta saņēmēja statuss; 1,2% IIN novirzīšana
- Somija — daudzslāņaina uzraudzība (PRH + Vero + KANE); SIB finansēšanas modelis
- Zviedrija — bezpeļņas biedrībām nav obligātas reģistrācijas; idejvirzītu organizāciju reģistrs
- Čehija — 2014. gada Civillkodeksa reforma (5 juridiskās formas); ARES agregētais reģistrs

Progresīvs modelis: digitāla pārvalde un funkcionāls statuss

Galvenie skaitļi: 93% sociālo uzņēmumu = biedrības (MTÜ) · 2 837 organizācijas “nodokļu” sarakstā (2025) · KÜSK fonds dibināts 2008.

- Divas juridiskās formas — biedrība (MTÜ) un nodibinājums (SA) aptver visu pilsonisko darbību
- Nodalīta uzraudzība — Uzņēmumu reģistrs (juridiskā) + Nodokļu un muitas pārvalde (fiskālā)
- Funkcionālais ekvivalents — nav atsevišķas SLO formas; sabiedriskais labums caur “nodokļu” sarakstu (Ienākuma nodokļa likuma 11. p.)
- EKAK (2002) + Stratēģija 2030 — pirmā CAE valsts ar parlamentā apstiprinātu NVO-valdības sadarbības koncepciju
- Dinamiska EMTAK validācija — gada pārskatā obligāti jādeklarē ieņēmumi pa kodiem; sistēma automātiski atjaunina primāro darbības kodu
- Vienreizējas iesniegšanas princips — dati e-reģistrā automātiski pieejami iestādēm; mazinās administratīvais slogs

“NVO atzīme” kā klasifikācijas un finansējuma filtrs

- 16 000+ reģistrētu NVO ar NVO atzīmi Juridisko personu reģistrā (2025. gada jūnijā)
- NVO atzīme nav jauna juridiskā forma, bet reģistra datu slānis, kas nošķir neatkarīgas NVO no kvazipubliskām struktūrām
- Vairāku formu modelis — asociācijas, labdarības/atbalsta fondi, publiskās iestādes
- 1,2% IIN novirzīšana (no 2025) — tikai organizācijām ar NVO atzīmi un atbalsta saņēmēja statusu; papildus 0,6% politiskajām organizācijām un 0,6% arodbiedrībām
- NVO fonds — 2024. gadā 2,84 milj. EUR sektora institucionālajai stiprināšanai (ministrijas administrēts)

Somija

Daudzslāņaina uzraudzība un inovatīva finansēšana

Galvenie skaitļi: 21 000+ organizāciju · 95 000+ nodarbināto · ~2 700 nodibinājumu · 20 mljrd. EUR nodibinājumu bilance.

- Trīs uzraudzības iestādes — PRH (reģistri + nodibinājumu finanšu uzraudzība), Verohallinto (nodokļi), Tieslietu ministrija/KANE (politika)
- KANE konsultatīvā padome — pilsoniskās sabiedrības, pētniecības, biznesa un ministriju pārstāvji; 4 gadu mandāts; replicēšanas vērts modelis Latvijai
- Sabiedriskā labuma statuss tiek noteikts individuāli nodokļu vērtēšanā ik gadu — nav centralizēta publiska saraksta
- Saimnieciskās darbības ierobežojumi biedrībām (līdzīgi Latvijai); nodibinājumi to bieži veic caur meitas uzņēmumiem
- Sociālo ietekmes obligāciju (SIB) modelis kopš 2014 (Sitra) — privātie investori finansē NVO pakalpojumus, valsts atmaksā pēc sasniegtiem mērķiem

Zviedrija

Integrēts fiskāls statuss bez atsevišķas reģistrācijas

- Bezpeļņas biedrībām (ideell förening) nav obligātas reģistrācijas — tiesībspēja rodas uz paražu tiesību pamata, bet sabiedriskā labuma statuss izriet no Ienākuma nodokļa likuma (1999:1229) 7. nodaļas kritērijiem
- Viens integrēts mehānisms — nav atsevišķa bezpeļņas un sabiedriskā labuma statusa; atbilstība 4 kritērijiem (mērķis, darbība, izpilde, atvērtība) automātiski dod nodokļu atvieglojumus
- Trīs atsevišķas reģistru sistēmas — Skatteverket (organizāciju numuri), Bolagsverket (biedrības ar saimniecisko darbību), Länsstyrelsen (nodibinājumi)
- Idejvirzītu organizāciju reģistrs (Lag 2022:900, no 2023) — brīvprātīgs reģistrs statusa apstiprināšanai publiskajos iepirkumos
- Ierobežoti ziedojumu stimuli — privātpersonas nevar atskaitīt ziedojumus; spēcīga nodibinājumu filantropija (Wallenberg, Nobel) daļēji kompensē

Čehija

2014. gada reforma un daudzformu sistēma

Piecas bezpeļņas juridiskās formas: Spolek · Nadace · Nadační fond · Ústav (Civilkodekss 89/2012 Sb.) · Sociální družstvo (Komerckorporāciju likums).

- 2014. gada Civilkodeksa reforma konsolidēja regulējumu, bet radīja sarežģītu daudzformu sistēmu
- Nav atsevišķas SLO formas un nav centralizēta publiska saraksta
- “Veřejně prospěšný poplatník” (Ienākuma nodokļa likuma 17a. p.) ir nodokļu kategorija, nevis reģistrācijas statuss — donori nevar viegli verificēt statusu
- ARES — administratīvais reģistrs apvieno datus no vairākiem reģistriem vienotā meklēšanas vidē; gada pārskati bezmaksas tiešsaistē (or.justice.cz)
- Pārņemšanas vērts Latvijā: ARES tipa vienota datu meklēšanas vide par vienu organizāciju

Organizāciju pamatdati un gada pārskatu aptvērums 4 gados

PROVIDUS/RTU sākotnējais diagnostikas informācijas panelis apkopo Lursoft Uzņēmumu reģistra un VID datu bāzu apvienotos datus par Latvijas biedrībām un nodibinājumiem, 2022.–2025. gada pārskatiem.

27 540

Organizācijas pamatdatos

22 688

Unikāli pārskatu iesniedzēji

14 052

Organizācijas ar pilnu 4 gadu
salīdzināmiem datiem

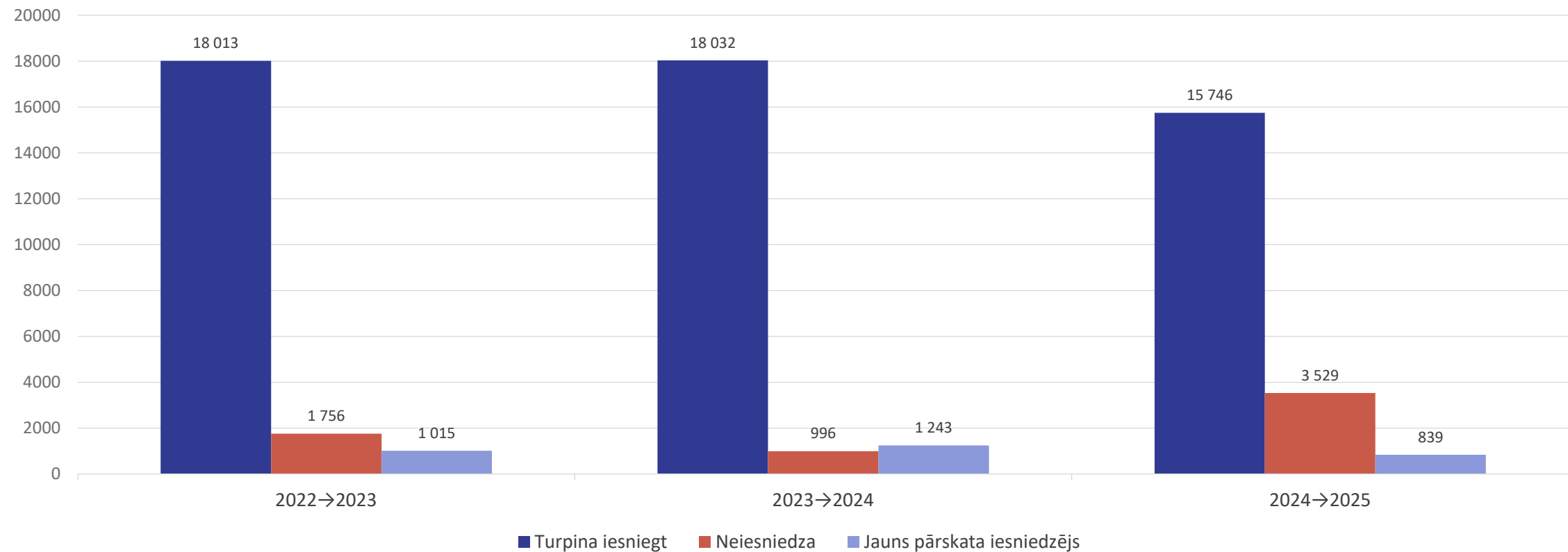
799 039

Finanšu datu rindas kopā

Nākamajos slaidos: gada pārskatu aptvērums un iesniedzēju sastāva izmaiņas, strukturēto datu pilnīgums, finanšu datu pēctecība, NACE datu kvalitāte un organizāciju ģeogrāfiskais izvietojums.

Pārskatu iesniedzēju sastāva izmaiņas

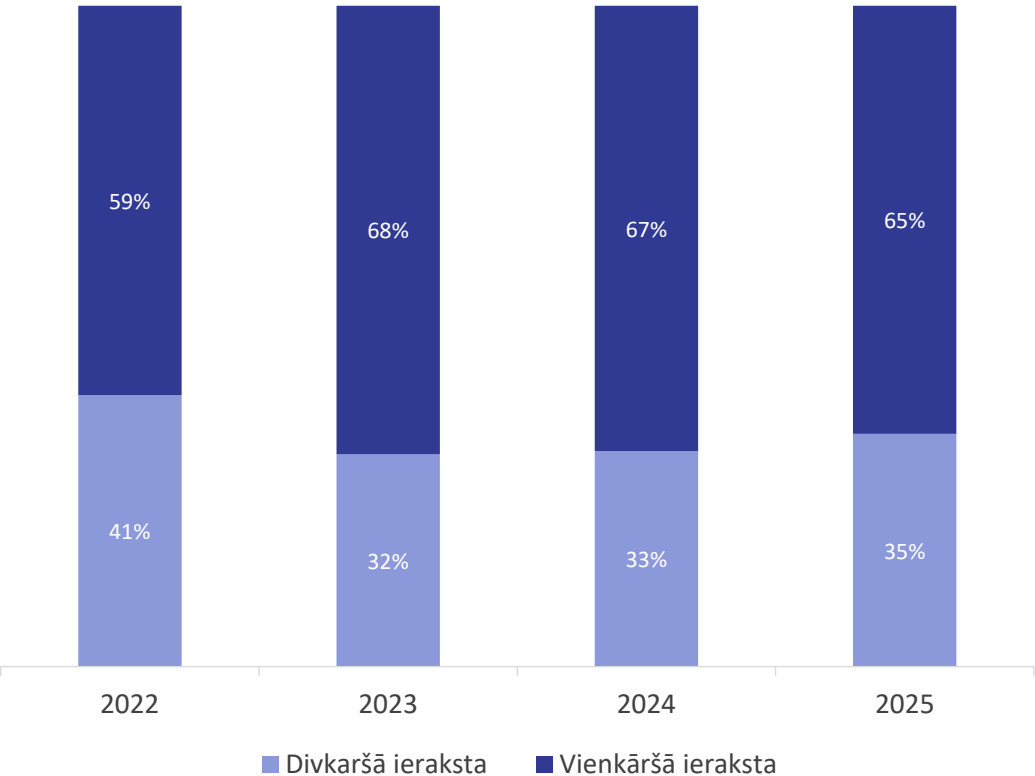
Organizāciju skaita pāreja starp secīgiem gadiem

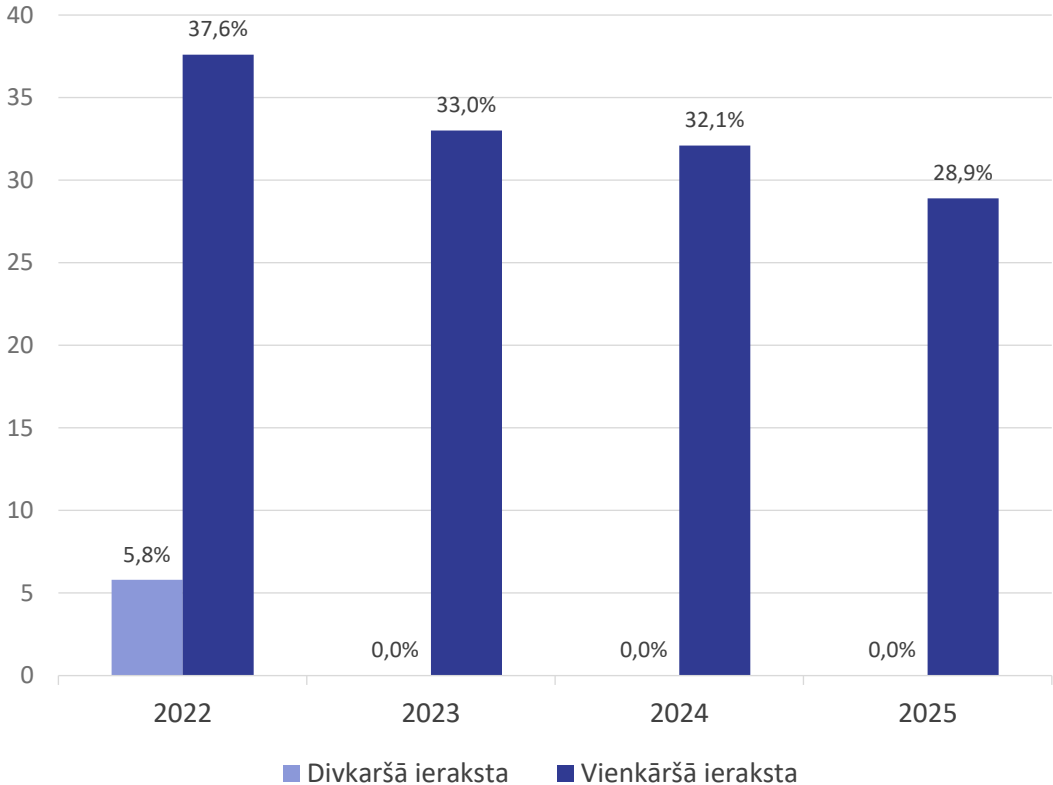
Vienkāršā/divkāršā ieraksta grāmatvedība

Vienkāršā ieraksta grāmatvedības sistēma piemērojama biedrībām, nodibinājumiem, arodbiedrībām un to apvienībām, kuru apgrozījums (ieņēmumi) no saimnieciskajiem darījumiem divus iepriekšējos pārskata gadus pēc kārtas nepārsniedz 100 000 *euro* pārskata gadā. Kārtību, kādā šīs personas kārto grāmatvedību vienkāršā ieraksta sistēmā, nosaka Ministru kabinets.

Vienkāršā/divkāršā ieraksta grāmatvedības īpatsvars gada pārskatos

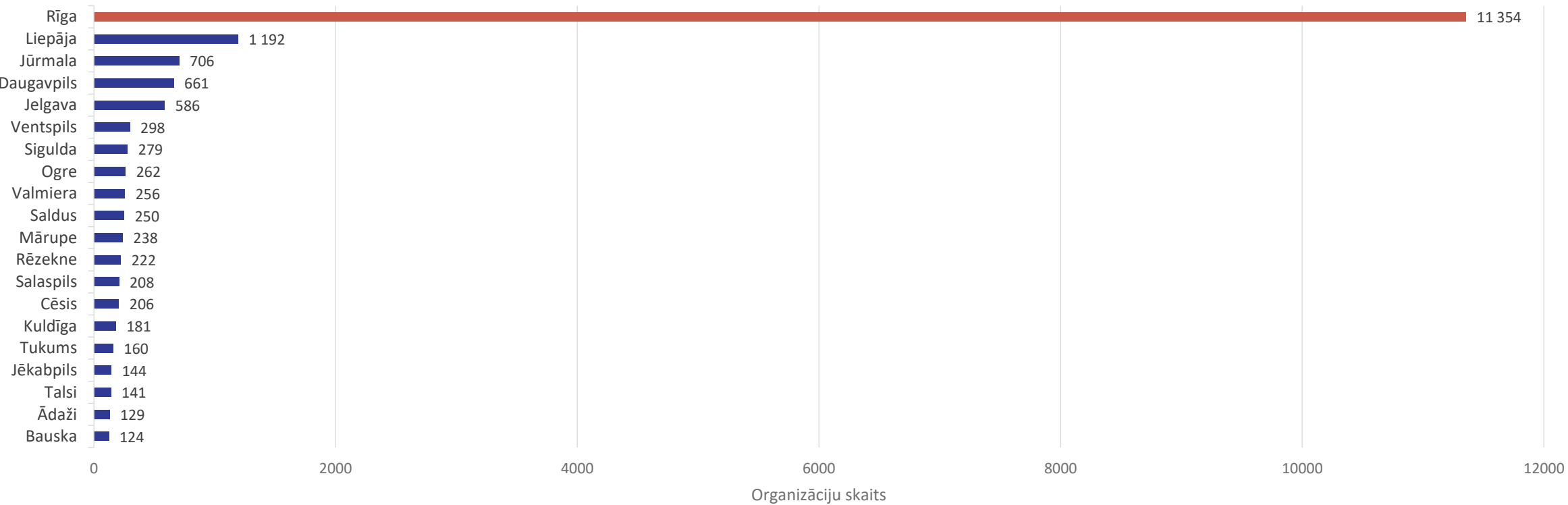

Pilnībā tukšas strukturētās sadaļas

Organizāciju ģeogrāfiskais izvietojums

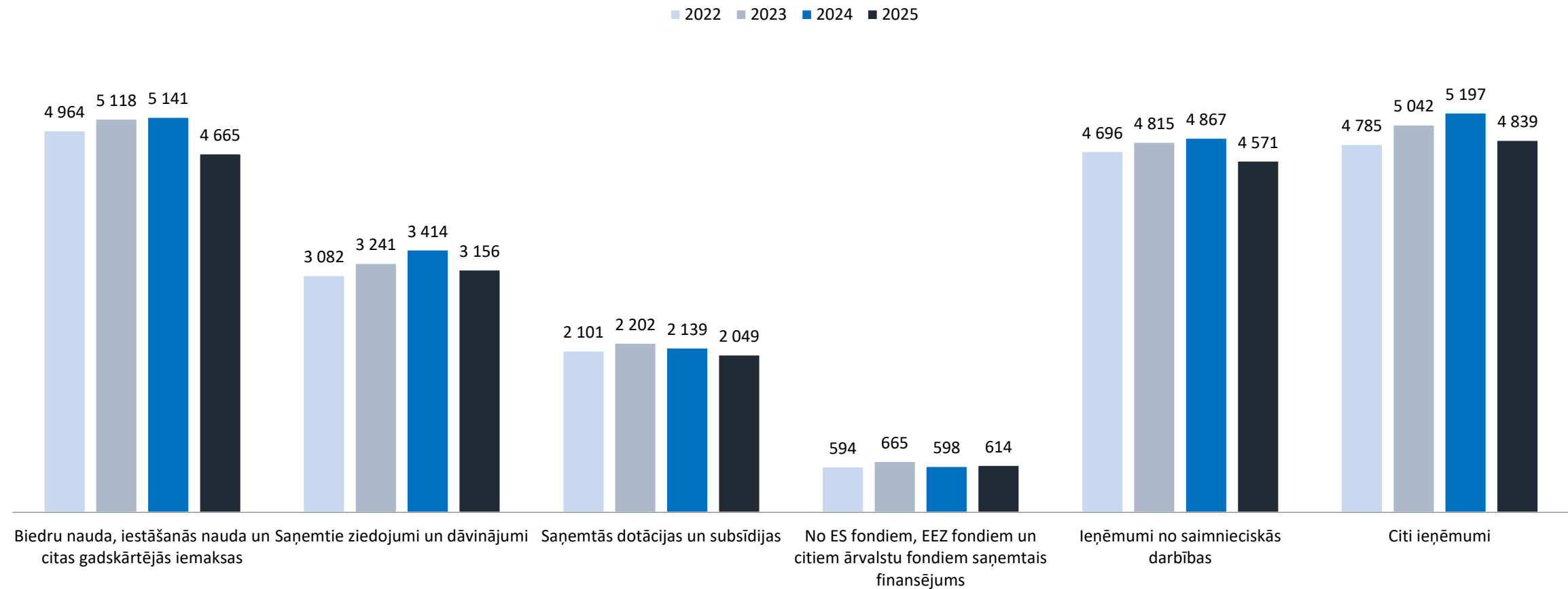
20 pilsētas ar lielāko organizāciju skaitu

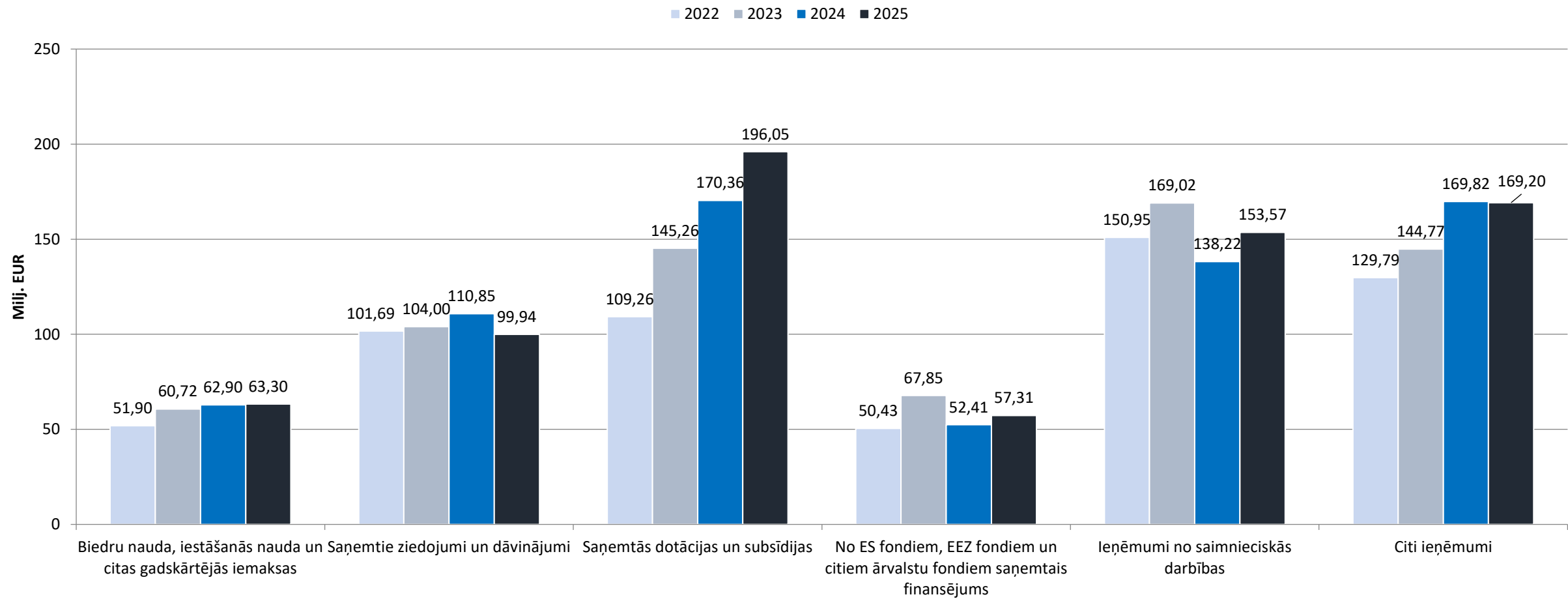
Populārākie VID NACE kodi, reģistrēto biedrību/nodibinājumu skaits

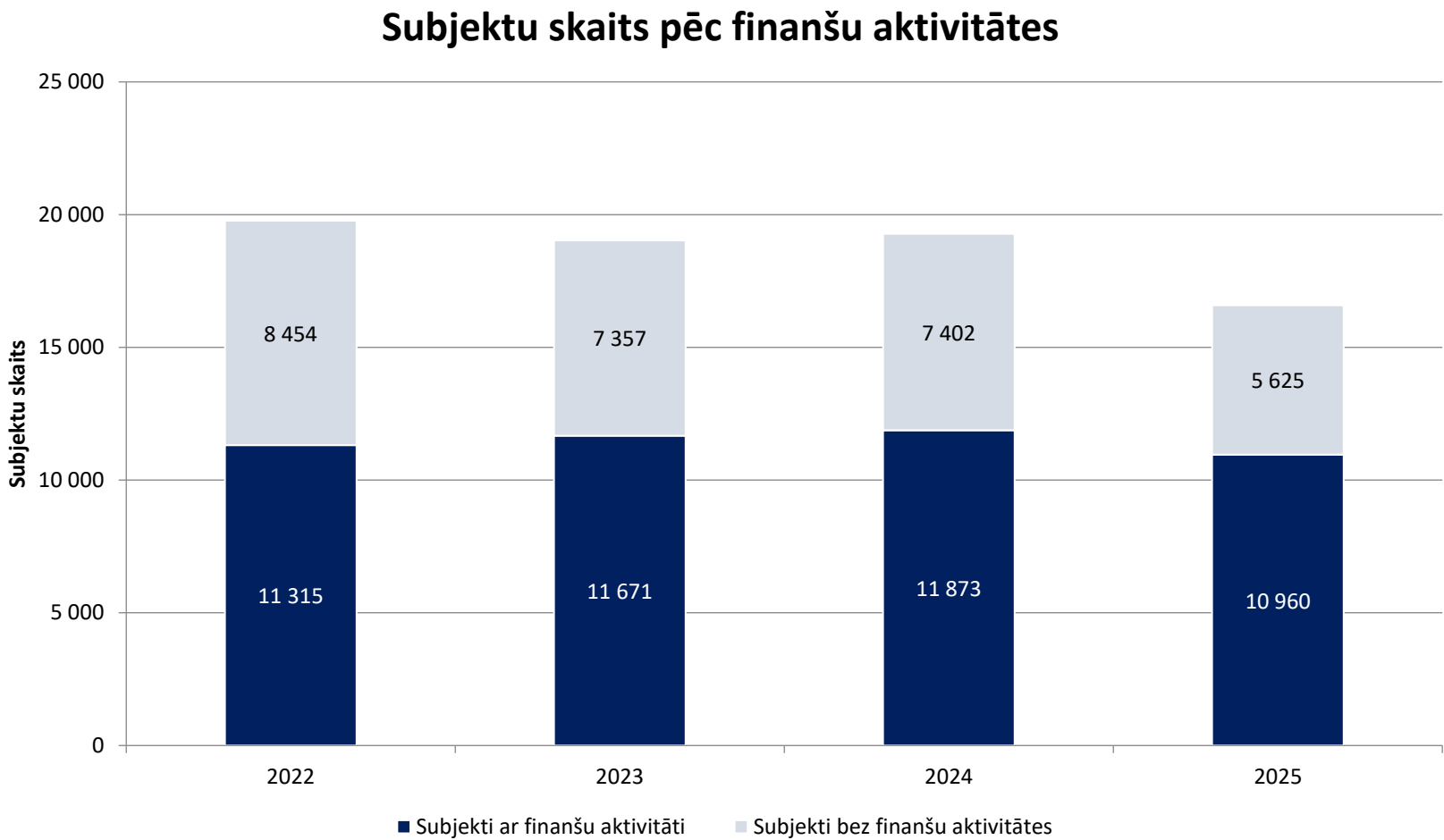

Biedrību un nodibinājumu skaits un ieņēmumu avoti

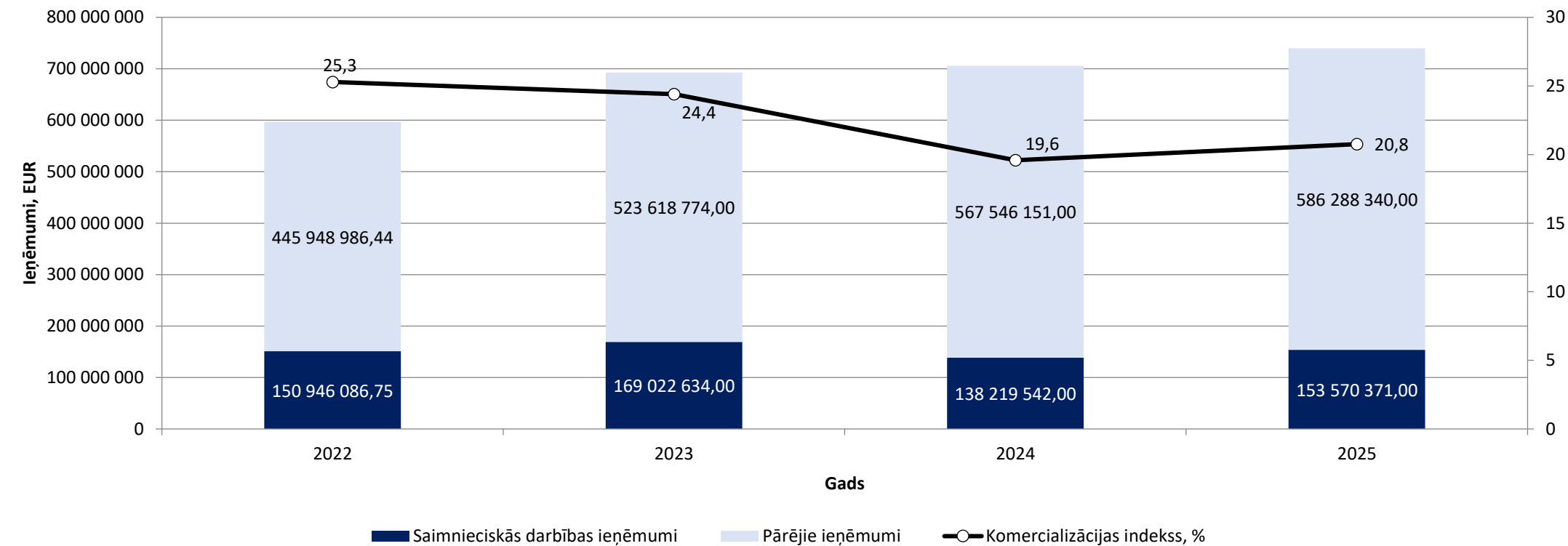

Ieņēmumu struktūra pa avotiem, milj. EUR

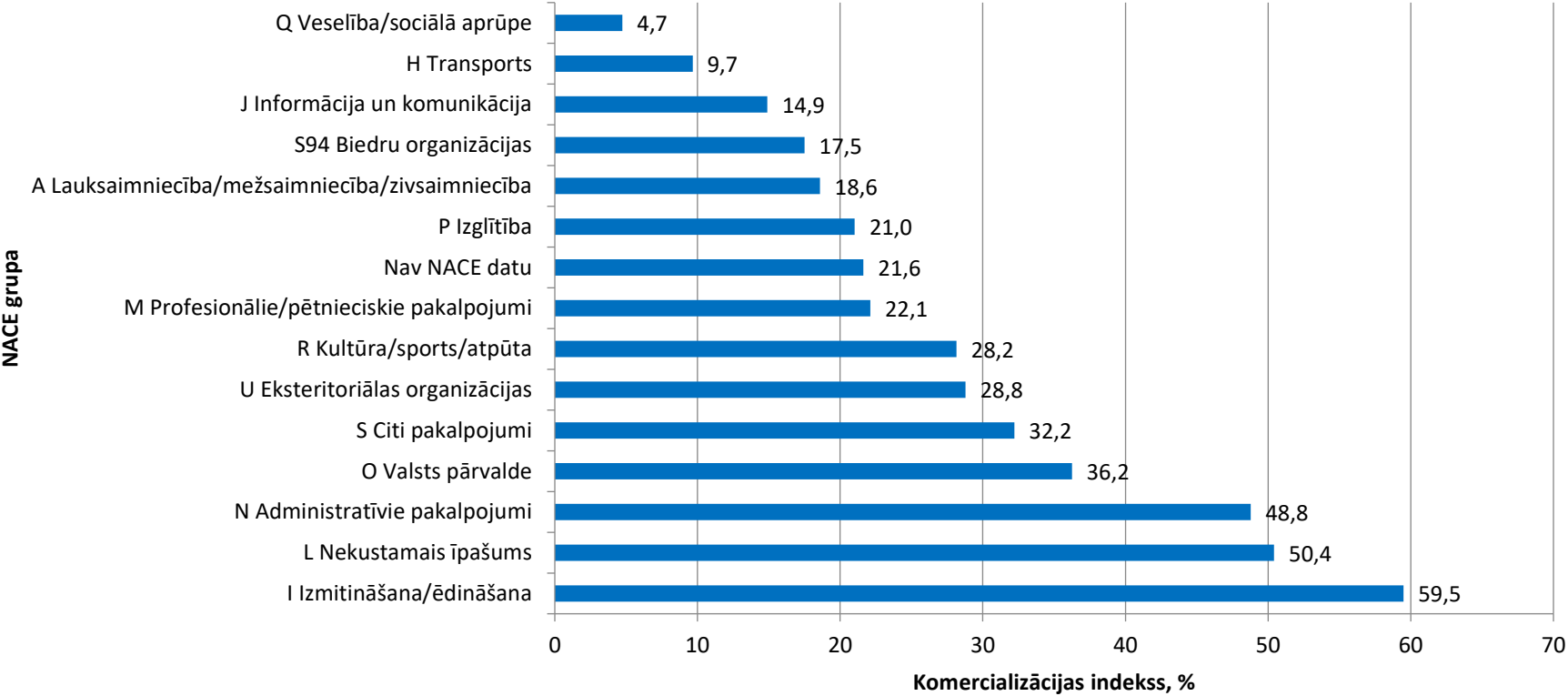

Ieņēmumu struktūra un komercializācijas indekss

Lauks	Apraksts
Analīzes uzdevums	Aprēķināt komercializācijas indeksu pa darbības jomām un subjektu līmenī: ieņēmumi no saimnieciskās darbības / kopējie ieņēmumi.
Primārais rādītājs	$\text{komercializācijas_indekss_pct} = \text{ieņēmumi_no_saimnieciskās_darbības} / \text{ieņēmumi_kopā_pārskatā} \times 100$.
Datu rindas	Ieņēmumi no saimnieciskās darbības = peļņas/ieņēmumu pārskata rinda 1040. Kopējie ieņēmumi = rinda 1060.
Klasifikācija	0%; >0–25%; 25–50%; 50–75%; 75–100%; >100% vai datu kontroles gadījums.
Interpretācijas ierobežojums	Rādītājs rāda ieņēmumu struktūru, nevis juridisku komercdarbības kvalifikāciju. Augsts īpatsvars ir analītisks signāls, nevis pārkāpuma indikators.

Augstākais komercializācijas indekss pēc NACE grupām 2025. gadā

Lauks	Apraksts
Analīzes uzdevums	Aprēķināt komercializācijas indeksu pa darbības jomām un subjektu līmenī: ieņēmumi no saimnieciskās darbības / kopējie ieņēmumi.
Primārais rādītājs	komercializācijas_indekss_pct = ieņēmumi_no_saimnieciskās_darbības / ieņēmumi_kopā_pārskatā × 100.
Datu rindas	Ieņēmumi no saimnieciskās darbības = peļņas/ieņēmumu pārskata rinda 1040. Kopējie ieņēmumi = rinda 1060.
Klasifikācija	0%; >0–25%; 25–50%; 50–75%; 75–100%; >100% vai datu kontroles gadījums.
Interpretācijas ierobežojums	Rādītājs rāda ieņēmumu struktūru, nevis juridisku komercdarbības kvalifikāciju. Augsts īpatsvars ir analītisks signāls, nevis pārkāpuma indikators.

Nākamie pētījuma posmi

- 1. Datu arhitektūra un kvalitāte — pabeigta datu lauku izvērtēšana, tīrīšana, savietošana pēc vienotiem identifikatoriem
- 2. Kvantitatīvā un tekstu analīze — pabeigta Lursoft strukturēto datu analīze + gada pārskatu PDF tekstu apstrāde
- 3. Tipoloģija un validācija — pabeigts daudzdimensionāls organizāciju grupējums; robežgadījumu manuāla ekspertu pārbaude
- 4. Rekomendācijas — reformas ietekmes izvērtējums un priekšlikumi klasifikācijas, pārvaldības un uzraudzības pilnveidei

Pētījuma noslēgumā iegūtie dati un secinājumi tiks izmantoti, lai novērtētu 2024. gada likuma grozījumu ietekmi uz sektora caurskatāmību un datu kvalitāti.

Tiks analizēts, vai jaunā prasība par darbības jomas norādīšanu ir devusi praktiski izmantojamu informāciju, vai tā ļauj precīzāk kartēt sektoru un vai joprojām pastāv būtiskas nepilnības organizāciju pašdeklarācijā.

Balstoties uz analīzi, tiks sagatavotas rekomendācijas sektora pārvaldības, klasifikācijas un uzraudzības pilnveidošanai.

Paldies!

Padziļināta izpēte par biedrību un nodibinājumu sektoru · Starpziņojums

